

CHR. S. STANG

DĖL M. MAŽVYDO „FORMOS CHRİKSTIMA“ ŠALTINIO

Pagal bendrą nuomonę M. Mažvydo „Forma Chrikstima“ yra skyriaus apie krikštijimą vertimas iš vokiškojo „Kirchen Ordnung, wie es im Herzogthumb Preussen, beydes mit Lehr und Ceremonien, sampt andern, so zur Förderung und Erhaltung des Predigtampts, Christlicher Zucht, und guter Ordnung, von nöten, gehalten wird. Anderweit übersehen, gemehret und publicieret. Anno Christi 1558“. Šios nuomonės laikėsi Gerulis¹, Vaclovas Biržiška². 1925 m. lankydamasis Karaliaučiuje (dabar Kaliningradas), aš pažymėjau, kad tokia nuomonė nėra visiškai tiksli. Tikrasis šaltinis nėra vokiškasis Kirchen Ordnung'as, kuris niekada nebuvo visiškai įgyvendintas³, bet atskiras skyriaus apie krikštijimą leidinys, pasirodęs 1559 m. (tais pačiais metais, kaip ir „Forma Chrikstima“). Leidinio pavadinimas: „Form der Tauff. Wie die in der Kirchenordnung des Herzogthumbs Preussen, und andern mehr, verfasst. Gedruckt zu Koenigsberg, durch Johann Daubmann, Anno Christi 1559“⁴, plg.: „Forma Chrikstima, Kaip Bašniczias Istatimæ Hertzikistes Prusu, ir kitosu žemesu laikoma ira. Drukawot Karalauczui per Jona Daubmana, Metu Christaus MDLIX“. Leidinio šifras Valst. Karaliaučiaus bibliotekoje buvo „Ca 278“. Lieka mano neišaiškinta, kur šiandien yra abu vokiškieji tekstai, tačiau savo 1925 m. tyrinėjimą laikau pakankamu pagrindu šioms eilutėms rašyti.

Tuo metu mano tekstų palyginimas parodė, kad iki skyriaus „Von der Nodtauff“ vokiškieji tekstai beveik visiškai sutampa. Skirtumai beveik išimtinai apsiribojo tikta keleta skyrybos ženklų, ypač kablelio, vartojimu. Išskyrus keletą atvejų, „Forma Chrikstima“ atitinka atskiro leidinio skyrybą (taip pat yra keli atvejai, kur „Forma Chrikstima“ skiriasi nuo abiejų tekstų). Toliau Kirchen Ordnung'e randame: „N. Gleubstu in Jesum Christum, seinen Eingeborenen Son“, tuo tarpu Formoje turime: „Sunu io wienatighi“, o tai geriausiai atitinka atskiro-

¹ Mažvydas. Seniausieji lietuvių kalbos paminklai iki 1570 metams, Kaunas, 1922, XIX.

² Aleksandrynas I, Čikaga, 1960, 85.

³ Žr. Scheling, Die evangelischen Kirchenordnungen des XVI Jahrhunderts, IV, 23.

⁴ Paminėta Trautmano Altpr. Monatschr. XLVI 230, bet tik kaip „ein im wesentlichen übereinstimmender Abdruck der Kirchenordnung“.

jo leidinio „seinen einigen Son“. Be to, pažymėtina, kad Kirchen Ordnung'as turi lytį *Jesus*, o atskiras leidinys ir Forma – *Jhesus*.

Skyriuje „Von der Nottauff“ abu vokiškieji tekstai skiriasi vienas nuo antro iki šio sakinio: „... sol der Kirchendiener ungefehrlich nachfolgender weise damit handeln“. (F. Chr. „Ir tada Baŕniczas tarnas tur be vschwodima ir be truklaus pagalei sekanczoia buda elgtiesi ir sprowawotiesi“). Forma Chrikstima sutinka su atskiruoju leidiniu. Po šio sakinio einantys abu vokiški tekstai sutampa, išskyrus tai, kad Kirchen Ordnung'e skyriai, prasidedantys žodžiais „Zum ersten...“ ir „Danach...“ (Formoje: „Isch pirma...“ ir „Potam...“), pradedami romėniškais skaitmenimis I ir II. Atskirasis leidinys jų neturi. „Forma Chrikstima“ taip pat ir šiuo atžvilgiu atitinka atskirąjį leidinį.

Pirmame Formos puslapyje, kairėje teksto pusėje, esanti *Nota* atitinka atskirojo leidinio *Notq*, kurią aš 1925 m. išrašiau šitaip: „Wenn mer Kindlein den eins uff einmal zur Tauff gebracht werden, so verwandelt der Pfarherr oder Kirchendiener überal das Singulare in Plurale. Als hie. Es ist uns hie ein Kindlein fürgetragen, etc. spricht er, (dieweil jr mehr sind) Es sind uns hie diese zwey, drey (od wie viel jr sind) Kindlein fürgetragē, und von jrent wegen begeret, das sie dem Gebet, etc. Und also im folgenden, Wie einjeder leicht selbst verstehen kan, etc.“ *Nota* iš „Formos Chrikstima“: „Kada daug berneliu Chrikstiti atnesch, tada Kunigas tepermaina *Singular in plurale*, tu budu. Atnesche mumus schischa du, tris, keturis, penkis (alba kaip daug iu ira) waikelus, ir iu wardu geist ira, idant ghie draugiskai maldai, etc. Taip ir tolaus permainik, kaip geraus pats ischmanisi“. Mano 1925 m. išrašuose yra tokia Kirchen Ordnung'o *Glossa*: „Hie sollē die Pfarhern oder Kirchēdiener, achtung habē, wo mer deñ ein Kindt, auf einmal zur Tauffe gebracht wird, das sie das Singulare durch aus ins Plurale keren, als hie, Es ist uns hie ein Kindlein, so sol also (wo jr mehr sind) geredt werdē. Es seind uns hie dise Kindlein fürgetragen, und von jhrend wegen begeret, das sie dem Gebet etc., Also auch in andern weiter, wie deñ ein jeder Diener der Kirchē, wissen wird. Deñ es kañ nicht so gar alles einem jeden fürgeschriebē werden“. Lietuviškasis tekstas ne visur sutampa su atskirojo leidinio tekstu. Tačiau iš to, kas pasakyta, darosi aišku, kad ne Kirchen Ordnung'as, bet atskirasis leidinys labiausiai atitinka „Formos Chrikstima“ tekstą.